

Darbo pajamos sulaukus pensinio amžiaus

Santrauka

Įvadas

ES socialinėje ir užimtumo politikoje vis dažniau kalbama apie darbingo amžiaus pailginimą ir pensinio amžiaus ribos kėlimą. Pastaraisiais metais vis daugiau europiečių, sulaukusių pensinio amžiaus ir įgijusių teisę gauti įstatymais numatytą ar profesinę pensiją, vis dar dirba. 2005–2011 m. užimtumo lygis tarp 65–69 metų amžiaus žmonių padidėjo nuo 8,8 proc. iki 10,5 proc. Tai reikšmingas pokytis, ypač ekonomikos krizės metu. Šiais Europos vyresnių žmonių aktyvumo ir kartų solidarumo metais, atlikus specialųjį Eurobarometro tyrimą, nustatyta, kad trečdalis pensinio amžiaus sulaukusių žmonių norėtų dirbti, o 6 iš 10 mano, kad jie turėtų galėti tai daryti.

Šiame tyrime tiriama pensininkų motyvai dirbti apmokamą darbą ir kaip jie susiję su pajamų pakankamumu. Tiriama, kokie pensininkai dirba, kokį darbą jie dirba ir ką turėtų atkreipti dėmesį politikai ir darbdaviai. Faktai renkami iš literatūros, ES duomenų bazių analizių ir septyniose šalyse atliekamų tyrimų.

Politinės aplinkybės

2012 m. Europos Komisijos baltojoje knygoje dėl pensijų pabrėžiami iššūkiai, su kuriais dėl demografinio senėjimo susiduria šalys, siekdamos išlaikyti pensijų sistemų adekvatumą. Į šiuos iššūkius valstybės narės reaguoja keldamos pensinio amžiaus ribą ir neskatinamos ankstyvo išėjimo į pensiją, nes tikisi, kad didesnis greitai pensinio amžiaus sulauksiančių ar ką tik sulaukusių žmonių užimtumo lygis turės teigiamą poveikį pensijų sistemų tvarumui.

Pagrindinės išvados

Nuo 2005 m. pensininkų užimtumo lygis labiausiai padidėjo Suomijoje, Jungtinėje Karalystėje, Lietuvoje, Vokietijoje ir Austrijoje.

Motyvaciniai veiksniai

- Apie penktadalį pensininkų dirba dėl to, kad jiems trūksta pinigų. Tai mažas pajamas turintys asmenys, dažniausiai dirbantys darbą be garantijų.
- Daugumą dirbančių pensininkų dirbti skatina kiti motyvai, pavyzdžiui, galimybės bendrauti su kolegomis ir klientais, mokytis ir prisidėti prie visuomenės gerovės.

Dirbančių pensininkų charakteristika

- Dažniausiai dirba jaunesni pensinio amžiaus vyrai. Paprastai tai gerai išsilavinę, mieste gyvenantys arba paskolas mokantys asmenys.
- Vis dėlto pastaruoju metu užimtumo lygis padidėjo ir tarp pensininkų moterų ir ypač tarp vidutinį išsilavinimą turinčių asmenų.
- Didelė nedirbančių pensininkų dalis norėtų dirbti, bet negali rasti tinkamo darbo. Daugelio tokių pensininkų padėtis darbo rinkoje nebuvo palanki jau prieš pensiją.

Darbo sutartis

- Dauguma dirba ne visą darbo dieną.
- Beveik pusę dirbančių pensininkų sudaro savarankiškai dirbantys asmenys; tačiau dažnai jie dirba vienam darbdaviui kaip individuali įmonė.

- Beveik penktadalis dirbančių pensininkų, t. y. daugiau nei kitose amžiaus grupėse ir dažniau dėl savo pačių noro, turi laikinąsias darbo sutartis.
- Kai kurie pensininkai dirba nelegaliai.
- Gana dažnai pensininkai dirba žemės ūkio, žuvininkystės, profesinės, mokslo ir technikos veiklos sektoriuose.

Priežastys įdarbinti pensininkus

- Visuomenei senėjant, pensininkai sudaro vis didesnę organizacijų klientų dalį. Pensinio amžiaus darbuotojai padeda įmonėms geriau suprasti tokius klientus ir jų pageidavimus.
- Organizacijos vertina tai, kad pensininkai dažniau sutinka dirbti lanksčiomis darbo sąlygomis.
- Sutaupomos lėšos, nes galima atidėti naujų darbuotojų samdymą ir jų mokymą.
- Darbdaviai ypač pabrėžia labai didelę pensininkų darbuotojų motyvaciją.

Politikos orientyrai

Patarimai politikams

- Sulaukus pensinio amžiaus darbas praturtina ir teikia pasitenkinimą, bet jo skatinimas gali turėti ir neigiamų padarinių. Galima manyti, kad jis menkina žmonių teisę į užtarnautą poilsį; kyla pavojus, kad žmonės, kurie negali dirbti arba kurie prisideda prie visuomenės gerovės teikdami, pavyzdžiui, priežiūros ar savanoriškas paslaugas, gali atsidurti visuomenės paribyje; ir nors makroekonominiai faktai rodo, kad yra priešingai, visuomenė mano, kad likdami dirbti vyresni žmonės mažina jaunesnių žmonių užimtumo galimybes.
- Būtina užtikrinti pakankamas pensijas, kad pensininkai neturėtų dirbti dėl to, kad jiems trūksta pinigų.
- Jau dirba milijonai pensinio amžiaus europiečių. Institucijas, kurios buvo kuriamos neatsižvelgiant į tokius pokyčius, būtina koreguoti. Pavyzdžiui, darbo užmokesčio minimumas ne visuomet taikomas pensininkams; pensininkams gali būti netaikomas darbdavio draudimas dėl darbuotojo neatvykimo į darbą dėl ligos; prieš leidžiant pensininkui toliau dirbti, iš jo gali būti reikalaujama tam tikrą laiką nedirbti.
- Būtina stiprinti finansines paskatas, kad pensininkui apsimokėtų dirbti, nes taip jis gali padidinti savo pensiją ateityje ir turimas pajamas. Visuomenei pensininkų darbas naudingas, nes padeda taupyti lėšas, atidedant valstybinių pensijų mokėjimą, ir vengti nelegalaus darbo. Pensijos mokėjimo priklausomybė nuo gaunamos algos ir kitų pragyvenimo šaltinių neskatina pensininkų noro dirbti.
- Būtina aiški informacija ir aiškios taisyklės, skirtos užtikrinti, kad pensininkai, kurie nori dirbti, ir darbdaviai, kurie nori juos įdarbinti, galėtų tai daryti.
- Atvira darbo rinkos politika, parama integruojantis ir darbo galimybės teikia naudą visokio amžiaus žmonėms. Daugelis pensininkų nusprendžia nebeieškoti darbo, dar gerokai prieš išeidami į pensiją.

Patarimai įmonėms

- Pensininkai ir greitai pensinio amžiaus sulauksiantys darbuotojai gali rinktis galimybę nedirbti. Dažnai jie nori dirbti trumpesnes darbo valandas, ir jų pasirinkimas labai priklauso nuo to, ar įmonės jiems suteikia tokias lanksčias galimybes.
- Būtina pripažinti pensininkų atliekamo darbo svarbą ir sukurti jų reikmėms tinkamą darbo aplinką. Tai svarbu visokio amžiaus žmonėms, bet pensininkams socialiniai motyvai dažnai yra svarbesni, ir jiems gali būti būdingi tam tikri neigiami stereotipai.
- Pokalbiai prieš išeinant į pensiją gali pakeisti pensininko ir darbdavio nusistatymą ir padėti pritaikyti darbo sąlygas pensinio amžiaus sulaukusio darbuotojo poreikiams.
- Atliekdami mokymo ir konsultavimo funkcijas, pensininkai perteikia savo žinias, o kolegoms tai labai vertina. Tai padeda išspręsti įgūdžių neatitikties problemą, integruojant jaunesnius darbuotojus.

Papildoma informacija

Visa ataskaita „Income from work after retirement in the EU“ („Darbo pajamos sulaukus pensinio amžiaus Europos Sąjungoje“) skelbiama adresu <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1259.htm>

Daugiau informacijos kreipkitės į tyrimų pareigūną Hans Dubois, hdu@eurofound.europa.eu